

12. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти : монографія / за ред. В. В. Коваленко. Одеса : ОНЕУ, 2017. 304 с.

REFERENCES

- Abramova, A. "Tendentsii rozvytku ta osoblyvosti upravlinnia operatsiinymy ryzykamy komertsiiynkh bankiv" [Development Tendencies and Features of Operational Risk Management of Commercial Banks]. *Naukovyi visnyk Polissia*, no. 2 (2021): 93-104. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2021-2\(23\)-93-104](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2021-2(23)-93-104)
- Kosov, A. S. "Pidkhody do otsinky i prohnozuvannia ryzykiv likvidnosti banku ta yikh praktychne zastosuvannia" [Approaches to Assessing and Forecasting the Bank's Liquidity Risks and Their Practical Application]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia «Ekonomika i upravlinnia»*, vol. 31, no. 4 (2020): 81-88. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-4-40>
- Kovalenko, V. V., and Serhieieva, O. S. "Upravlinnia hroshovymy potokamy bankiv na osnovi stres-testuvannia ryzykiv, shcho nymy heneruiutsia" [Bank Cash Flow Management on the Basis of Stress Testing of Risks, Which are Generated by the Flows]. *Finansy Ukrainy*, no. 7 (2015): 57-74. https://finukr.org.ua/docs/FU_15_07_057_uk.pdf [Legal Act of Ukraine] (2000). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>

- Pohorelenko, N. P. *Stabilnist bankivskoi systemy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Stability of the Banking System: Theory, Methodology, Practice]. Kyiv: DVNZ «Universytet bankivskoi spravy», 2018.
- Problemy pravovoho, finansovoho ta ekonomichnoho zabezpechennia rozvytku natsionalnoi ekonomiky* [Problems of Legal, Financial and Economic Support for the Development of the National Economy]. Dnipro: Porohy, 2021.
- Sadchukova, I., and Onoprienko, A. "Otsinka kredytnoho ryzyku komertsiiynoho banku v umovakh koronakryzy" [Assessment of the Credit Risk of a Commercial Bank Under the Conditions of the Corona Crisis]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 2 (2022): 115-124. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-2\(30\)-115-124](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-2(30)-115-124)
- Systema ryzyk-menedzhmentu v bankakh: teoretychni ta metodolohichni aspekty* [Risk Management System in Banks: Theoretical and Methodological Aspects]. Odesa: ONEU, 2017.
- Utkina, O. V. "Systema upravlinnia bankivskymy ryzykamy lehalizatsii dokhodiv, otrymanykh zlochynnym shliakhom" [System of Management of Banking Risks of Legalization of Income Obtained by Criminal Means]: *dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.08*, 2019.
- Yepifanov, A. O. et al. *Upravlinnia ryzykamy bankiv* [Risk Management of Banks], vol. 1. Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2012.
- Zinchenko, S. A., Zinchenko, I. S., and Rybalko, A. M. *Upravlinnia ryzykamy v bankivskii diialnosti: teoriia ta praktyka* [Risk Management in Banking: Theory and Practice]. Kyiv: KNTEU, 2018.

УДК 331.25(477)

JEL: G23; H55

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-332-337>

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОЛІДАРНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

©2024 РУДИК В. К.

УДК 331.25(477)

JEL: G23; H55

Рудик В. К. Фінансовий потенціал солідарної пенсійної системи України та шляхи його покращення

Солідарна пенсійна система на сьогоднішній день відіграє головну роль у функціонуванні пенсійної системи України. Саме на перший рівень вітчизняної пенсійної системи припадає основне фінансове навантаження щодо пенсійних виплат українським громадянам, Метою наукової статті є оцінка фінансового потенціалу солідарної пенсійної системи України, визначення впливу різних факторів на її стан і пошук додаткових джерел фінансування пенсійних виплат для громадян пенсійного віку. У статті особливу увагу звернено на аналіз викликів, які одержало суспільство в умовах дії воєнного стану на території країни, та їх вплив на особливості фінансового забезпечення пенсійної сфери. Результати дослідження показали, що кризові явища в національній економіці, а також негативні тенденції в демографічній сфері значно вплинули на фінансовий стан основного фінансового інституту солідарної пенсійної системи – Пенсійного фонду України. Протягом досліджуваного періоду його власних фінансових ресурсів не вистачає, щоб виконувати зобов'язання перед українськими пенсіонерами, тому має місце дефіцит ПФУ. Визначено, що він покривається за рахунок коштів Державного бюджету України, а також фінансових ресурсів міжнародних фінансових організацій. Звернено увагу на те, що мінімальні та середні розміри пенсій українських пенсіонерів, хоча і мають тенденцію до підвищення, але є набагато нижчими за доходи громадян пенсійного віку більшості європейських країн. Для сприяння диверсифікації джерел отримання доходів громадянами пенсійного віку, підвищення їхнього рівня до загальноєвропейських стандартів потрібно запроваджувати загальнообов'язкову накопичувальну пенсійну систему. Відзначено, що накопичувальні пенсійні програми разом із перерозподільними будуть сприяти зміцненню фінансового потенціалу пенсійної сфери та підвищенню доходів українських пенсіонерів.

Ключові слова: солідарна пенсійна система, Пенсійний фонд України, пенсійне забезпечення, доходи українських пенсіонерів, пенсійні виплати, соціальна політика держави, середній розмір пенсії.

Табл.: 2. **Бібл.:** 13.

Рудик Володимир Касянович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем, Подільський державний університет (вул. Шевченка, 12, Кам'янець-Подільський, 32316, Україна)

E-mail: Rudyk_vk63@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9011-4543>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-1835-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57210895061>

UDC 331.25(477)

JEL: G23; H55

Rudyk V. K. Financial Potential of the Solidarity Pension System of Ukraine and Ways to Improve It

The solidarity pension system currently plays a major role in the functioning of the pension system of Ukraine. It is the first level of the domestic pension system that accounts for the main financial burden of pension payments to Ukrainian citizens. The aim of the scientific article is to assess the financial potential of the solidarity pension system of Ukraine, determine the impact of various factors on its condition and search for additional sources of financing pension payments for citizens of retirement age. The article pays special attention to the analysis of the challenges that society has received under martial law in the country, and their impact on the features of the financial provision of the pension sector. The results of the study show that the crisis in the national economy, as well as negative trends in the demographic sphere, significantly affected the financial condition of the main financial institution of the solidarity pension system – the Pension Fund of Ukraine (PFU). During the study period, the Pension Fund's own financial resources are not enough to fulfill its obligations to Ukrainian pensioners, so there is a deficit of the PFU. It is determined that it is covered by the State Budget of Ukraine, as well as financial resources of international financial organizations. Attention is drawn to the fact that the minimum and average pensions of Ukrainian pensioners, although they tend to increase, are much lower than the incomes of citizens of retirement age in most European countries. In order to promote the diversification of sources of income for citizens of retirement age, to raise their level to European standards, it is necessary to introduce a mandatory accumulative pension system. It is noted that accumulative pension programs together with redistributive ones will contribute to strengthening the financial potential of the pension sector and increasing the incomes of Ukrainian pensioners.

Keywords: solidarity pension system, Pension Fund of Ukraine, pensions, incomes of Ukrainian pensioners, pension payments, social policy of the State, average amount of pension.

Табл.: 2. **Бібл.:** 13.

Rudyk Volodymyr K. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Finance, Banking, Insurance and Electronic Payment Systems, Podillia State University (12 Shevchenka Str., Kamianets-Podilskii, 32316, Ukraine)

E-mail: Rudyk_vk63@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9011-4543>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/P-1835-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57210895061>

Солідарна пенсійна система і надалі залишається основною серед трьох ланок вітчизняної пенсійної системи щодо пенсійного забезпечення українських пенсіонерів. Сучасні реалії показують, що перший рівень пенсійної системи України, вже тривалий період піддається ризикам невиконання своїх зобов'язань перед громадянами пенсійного віку. Це спровоковано несприятливою демографічною, макроекономічною ситуаціями, негативними тенденціями на ринку праці та зайнятості. Значно поглибили наявні проблеми військові дії, які ведуться на території України, введення воєнного стану, що призвело до міграції значної кількості населення.

Враховуючи, що на сьогоднішній день не запроваджено загальнообов'язкову накопичувальну пенсійну систему та спостерігається невисока довіра населення до недержавного пенсійного забезпечення, основне фінансове навантаження в пенсійній сфері припадає на солідарну пенсійну систему. У зв'язку з цим є потреба оцінити сучасні фінансові потоки солідарної пенсійної системи, проаналізувати основні джерела їх поповнення, визначити можливі резерви поліпшення її фінансової бази.

Враховуючи важливість солідарної пенсійної системи для фінансування українських пенсіонерів, до проблем розвитку й удосконалення солідарної пенсійної системи проявляється значний науковий інтерес. Над вирішенням питань, пов'язаних із реформуванням першого рівня пенсійної системи України вже тривалий період працюють науковці Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України [10], співпрацівники науково-дослідного Центру Разумкова [12], спеціалісти та фахівці Проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» [6]. Вивченню теоретичних основ функціонування солідарної пенсійної системи, пошуку джерел фінансування пенсійних виплат, обґрунтуванню нових шляхів її розвитку тощо у своїх наукових дослідженнях приділяли увагу В. Грушко, Ю. Скулиш [11], О. Піщуліна, О. Коваль, Т. Бурлай [12] та інші науковці [13]. Механізм регулювання фінансових відносин на першому рівні пенсійної системи України відображено у вітчизняному пенсійному законодавстві [1; 2]. Опрацювання наукових праць за даною проблематикою показало, що протягом останніх років, у солідарній пенсійній системі відчувається

значний дефіцит власних фінансових ресурсів і виникає необхідність пошуку додаткових джерел фінансування пенсійних виплат. Тому напрацювання різних варіантів подальшого розвитку солідарної пенсійної системи має важливе як практичне, так і наукове значення для реформування української пенсійної системи.

Дефіцит Пенсійного фонду України вже протягом багатьох останніх років показує, що солідарна пенсійна система не може за рахунок власних фінансових ресурсів виконати всі зобов'язання по пенсійних виплатах перед українськими пенсіонерами. Тому залучаються кошти з Державного бюджету України. Враховуючи складнощі в національній економіці, пов'язані з воєнними діями на території України, а відповідно, і зменшення надходжень до державного бюджету, у пенсійній сфері все частіше використовують кошти міжнародних фінансових інститутів. Тому завдання фахівців, експертів, науковців у пенсійній сфері спрямовані на: детальний аналіз усіх викликів, які мають місце на сьогоднішній день; пошук можливостей для поліпшення фінансування солідарної пенсійної системи; запровадження загальнообов'язкового накопичувального пенсійного страхування; сприяння подальшому розвитку недержавного пенсійного забезпечення.

Метою дослідження є оцінка фінансового потенціалу солідарної пенсійної системи України, визначення впливу різних факторів на її стан і пошук додаткових джерел фінансування пенсійних виплат для громадян пенсійного віку.

На сьогоднішній день на солідарну пенсійну систему припадає основне фінансове навантаження у сфері пенсійного забезпечення громадян. Саме вона здійснює фінансування пенсійних виплат українським громадянам, оскільки обов'язкову накопичувальну пенсійну система ще не запроваджено. Частка недержавного пенсійного забезпечення у фінансовому потенціалі вітчизняної пенсійної системи незначна. На фінансові можливості першого рівня вітчизняної пенсійної системи впливають багато різних факторів. Особливо вплинуло на її фінансовий стан введення воєнного стану та військові дії на території України. За останні два роки національна економіка зазнала значних втрат. Вони ускладнили фінансування соціальної та пенсійної сфер. Власних джерел фінансування стає недостатньо, а виконувати зобов'язання по пенсійних виплатах допомагають фінансові ресурси міжнародних фінансових інститутів.

В Україні, як і в багатьох інших країнах, війна може призвести до ряду особливостей у пенсійній системі та пенсійному забезпеченні населення.

Так, в умовах війни може відбуватися зростання кількості травм та інвалідності серед населення. Це може призвести до збільшення потреб у пенсійній підтримці для інвалідів та осіб, які втратили працездатність. У військових конфліктах може збільшитися необхідність у соціальних програмах і підтримці, особливо для вразливих груп, таких як ветерани, вдови, сироти тощо. У воєнних конфліктах люди можуть бути змушені залишити свої домівки та міста, щоб уникнути небезпеки. Це може вплинути на доступ до соціальних послуг, включно з пенсійним забезпеченням. Крім того, військово-службовці та ветерани можуть мати право на додаткові пенсійні виплати або компенсації за умов військової служби.

Важливо зазначити, що у воєнний період уряд може вирішити встановити спеціальні правила для отримання пенсій. вирішити збільшити розмір пенсійних виплат для тих, хто постраждав від війни, або для осіб, які втратили членів сім'ї через військові дії. У разі поранень або травм, отриманих внаслідок військових дій, може бути надана додаткова медична та реабілітаційна підтримка.

Для виконання зобов'язань перед пенсіонерами щодо пенсійних виплат у випадках військових конфліктів уряд широко використовує допомогу міжнародних фінансових організацій. Саме вона в умовах дефіциту Пенсійного фонду України і кризових явищ у національній економіці сприяє організації пенсійної підтримки українських пенсіонерів.

Тенденції в демографічній сфері в Україні протягом останніх десятиліть свідчать про поглиблення кризових явищ у ній. Відбувається процес старіння населення, зменшення кількості працездатного населення у зв'язку зі зменшенням загальної кількості населення. Частка громадян пенсійного віку залишається достатньо високою в загальній структурі населення. Статистичні дані свідчать про те, що вже у 2022 р. ми мали менше 10 млн осіб, за яких сплачувалися внески до Пенсійного фонду України, та майже 10,7 млн пенсіонерів [8]. Відповідні розрахунки показують, що 18,5% від зарплати (а саме стільки спрямовується до Пенсійного фонду України з єдиного соціального внеску) не дає можливості фінансувати пенсії навіть на рівні 20% від заробітної плати без додаткових «вливань» з державного бюджету. Якщо аналізувати середній рівень пенсійних виплат, то в Україні він становить 5 350 грн (\$146). На сьогоднішній день такий рівень пенсії чи вище отримують трохи більше третини всіх пенсіонерів – 3,57 мільйона осіб [8].

Незважаючи на існуючі виклики в пенсійній сфері, уряд країни продовжує політику підвищення рівня доходів українських пенсіонерів. Це

необхідно, по-перше, щоб наближувати їх до рівня європейських стандартів, по-друге – для забезпечення життєвих потреб громадян пенсійного віку, які постійно зростають. Тенденція до підвищення пенсійного забезпечення населення привела до значного збільшення пенсійних видатків у державі. У 2022 р. видатки Пенсійного фонду України досягли 590,1 млрд грн. Порівняно з 2019 р. пенсійні видатки збільшилися майже на 35,4%, або на 154,2 млрд грн (табл. 1).

У зв'язку з постійним підвищенням соціальних стандартів у сфері пенсійного забезпечення видатки Пенсійного фонду України і надалі будуть зростати. Це зумовлюється тим що, в основному, пенсійні виплати здійснюються із солідарної пенсійної системи. Проте на сьогоднішній день реальні доходи українських пенсіонерів показують, що вона не може повною мірою забезпечити потреби громадян пенсійного віку. Розміри пенсій в Україні набагато нижчі, ніж в європейських країнах.

Таблиця 1

Стан бюджету Пенсійного фонду України за 2019–2022 рр.

№ з/п	Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2019 р. (+/-)	Відношення 2022 р. до 2019 р. (%)
1	Видатки всього, млрд грн.	435,9	479,3	520,9	590,1	+154,2	135,4
2	Власні надходження, млрд грн	241,8	281,9	335,2	403,9	+162,1	167,0
3	Дефіцит бюджету ПФУ, млрд грн	-194,1	-197,4	-185,7	-186,2	-7,9	95,9
4	Відношення власних надходжень до пенсійних видатків, %	55,4	58,8	69,4	68,4	+13	-

Джерело: складено за даними [3; 8].

Оцінка фінансового стану Пенсійного фонду України показує, що власні надходження протягом чотирьох останніх років мали тенденцію до зростання. Вони збільшилися на 162,1 млрд грн, або на 67%. Проте якщо аналізувати їх у вартісному значенні, то у 2022 р. вони становили 403,9 млрд грн. Це свідчить про те, що пенсійні видатки значно перевищують власні доходи Пенсійного фонду України.

У зв'язку з цим уже тривалий період має місце дефіцит бюджету ПФУ – у 2022 р. він становив 186,2 млрд грн. Це досить велика сума коштів, яку покривають в основному за рахунок коштів Державного бюджету України. Для порівняння, у 2009 р. цей дефіцит дорівнював 62,6 млрд грн, тобто за 13 років його величина зросла втричі. Оскільки пенсії громадянам виплачувалися своєчасно, то даний дефіцит покривався за рахунок коштів державного бюджету. Протягом досліджуваного періоду фінансове навантаження на державний бюджет пенсійних видатків постійно зростало.

Варто зазначити, що у 2019 р. майже 44,6% усіх видатків Пенсійного фонду України покривалося за рахунок Державного бюджету України. У 2022 р. ця частка дещо знизилася, але залишалася досить високою – 31,6%. Це свідчить про те, фінансовий потенціал Пенсійного фонду України на даний час не може повністю покрити всі свої видатки за рахунок власних коштів.

Середній розмір місячної пенсії хоча і має тенденцію до зростання, проте є не достатньо високим. У 2022 р. він дорівнював 4539,36 грн, що майже на 1520,36 грн більше, ніж у 2019 р. (табл. 2). Станом на 1 січня 2024 р. середній розмір пенсії складає 5385,25 грн [8]. Цієї суми недостатньо для забезпечення гідного рівня життя після виходу на пенсію. Ще меншими темпами за досліджуваний період зростають розміри мінімальної пенсії. Якщо розмір середньої пенсії збільшився на 50,4%, то мінімальної – тільки на 27,8%.

Якщо аналізувати частку середньої величини пенсії до середньомісячної оплати праці в країні, то у 2022 р. вона становить 33,9%. Це показує на те, що на сьогоднішній день пенсійні виплати для громадян у середньому заміщають приблизно третю частину заробітної плати громадян, що працюють. Це досить низький показник, який значно відстає від європейських стандартів і вимог Міжнародної організації праці щодо соціальних стандартів [4; 5].

На думку багатьох вітчизняних науковців, основними пріоритетами соціальної політики нашої держави має стати курс на поліпшення добробуту бідних верств населення без збільшення багатства багатих, що приведе до скорочення розбіжності між доходами бідних і багатих. За даними Держкомстату України, частка найбідніших верств населення досягає 26,4%. Порівнюючи співвідношення доходів 20% найбагатших і 20% найбідніших громадян, необхідно відмітити, що в країнах ЄС

Динаміка основних показників пенсійної сфери та кількості пенсіонерів в Україні

Рік	Одиниця виміру	Мінімальний розмір пенсії, грн	Середній розмір пенсії, грн	Середній розмір заробітної плати, грн	Кількість пенсіонерів (млн ос.)
2019	грн	1638	3019	9205	11,5
2020	грн	1769	3507,51	10340	11,3
2021	грн	1934	3980	12993	11,1
2022	грн	2093	4539,36	13387	10,7
Відношення 2022 р. до 2019 р.	(%)	127,8	150,4	145,4	93,1

Джерело: складено за даними [7; 8].

воно становить 4,8 : 1, у Китаї – 7 : 1, а в Україні – 15 : 1 [9]

Оцінюючи соціальний стан українських пенсіонерів, необхідно зауважити, що більша їх частка отримує пенсії, які за розмірами менші за середні показники. Кількість пенсіонерів з доходами, меншими за розмір середньої пенсії, протягом останніх п'яти років становила від 55 до 60% від загальної їх кількості. Це свідчить про те, що і серед пенсіонерів існують значні розбіжності в одержанні пенсійних виплат, і негативним є те, що переважає частка цієї категорії громадян з більш низькими пенсійними доходами. Така ситуація в пенсійній сфері впливає на фінансові можливості громадян пенсійного віку забезпечувати свої життєві потреби, комфортно почуватися в суспільстві на рівні із іншими групами населення країни, в якому співвідносні пенсійні виплати замінять їм заробітну плату, яку вони одержували у працездатному віці. Наявна ситуація показує, що нинішні обсяги пенсійного забезпечення не відповідають реальним потребам і витратам людей пенсійного віку.

Таким чином, основне завдання уряду країни у сфері пенсійного забезпечення полягає в підвищенні розмірів пенсій громадянам, які досягли пенсійного віку, та наближенні їх до міжнародних стандартів, що задекларовані Міжнародною організацією праці [5]. Для цього потрібно продовжувати пошук додаткових фінансових джерел для пенсійної сфери. Недержавне пенсійне забезпечення, яке формує третій рівень вітчизняної пенсійної системи, вважається важливим джерелом збільшення доходів українських пенсіонерів. Необхідно підвищити довіру громадян до третього рівня пенсійної системи України, поліпшити систему захисту пенсійних активів його накопичувальних пенсійних програм, розвивати вітчизняний фондочий ринок для розширення можливостей використання різних інвестиційних продуктів.

Фінансовий стан солідарної пенсійної системи, прояви демографічних, соціальних, економічних факторів у країні ще раз підтверджують висновки більшості вітчизняних учених-фінансистів про необхідність запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування в найближчій перспективі. Накопичувальна система повинна сприяти диверсифікації джерел отримання доходів громадянами пенсійного віку, підвищенню їхнього рівня до загальноєвропейських стандартів. Уряд, відповідні спеціалізовані фінансові інститути вже тривалий період проводять відповідні заходи, підготовчу роботу щодо практичної реалізації другого рівня пенсійної системи України. Варто зазначити, що відбувається формування правового поля, яке має регулювати фінансові відносини між його основними суб'єктами, створювати механізм управління пенсійними активами накопичувальних пенсійних програм, забезпечити систему їх захисту.

ВИСНОВКИ

Результати досліджень показують, що солідарна пенсійна система відіграє пріоритетну роль у вітчизняній пенсійній моделі. У процесі реалізації пенсійної реформи вона продовжує розвивати й удосконалювати фінансові відносини фактично з усіма сферами фінансової системи України. Дані відносини набувають нового змісту та сприяють взаємному їхньому розвитку й удосконаленню вітчизняної економічної системи загалом.

На сьогодні солідарна пенсійна система в Україні враховує особливості воєнного стану, коригує свою законодавчу базу, здійснює пошук джерел фінансування пенсійних виплат. Основною фінансовою базою пенсійної сфери країни і надалі залишаються фінансові ресурси Пенсійного фонду України. Важливими джерелами є надходження з державного бюджету та кошти міжнародних фінансових інститутів. Дослідження показали, що фінансовий потенціал солідарної пенсійної систе-

ми не має змоги значно підвищувати пенсійні виплати. Тому середні їх розміри значно поступають-ся відповідним європейським показникам.

На думку більшості фахівців, одна із основних цілей пенсійної реформи в Україні полягає в забезпеченні фінансової стабільності солідарної пенсійної системи та диверсифікації джерел фінансування пенсій за рахунок внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та обов'язкових і добровільних пенсійних накопичень. Кожний етап пенсійного реформування направлений на створення національної пенсійної системи нового типу, яка б використовувала перерозподільчі та накопичувальні пенсійні програми, сприяла диференціації фінансових ресурсів при формуванні пенсійних доходів громадян, використовуючи при цьому принципи пенсійного страхування. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
2. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>
3. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2022 році. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2157200-zvit-pro-robotu-organiv-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2022-rik/>
4. Convention on the organization for economic cooperation and development, Paris 14th December 1960. URL: <https://www.oecd.org/about/document/oecd-convention.htm>
5. Конвенція Міжнародної організації праці «Про мінімальні норми соціального забезпечення» від 4 червня 1952 р. № 102. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011#Text
6. Основні питання реформування пенсійної системи в Україні. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». Київ, серпень 2018 р. 65 с. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/02/KeyIssues-in-Pension-System-Reform-in-Ukraine_Aug2018_UA.pdf
7. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/>
9. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/>
10. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. Київ : Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2010. 270 с.
11. Пенсійна система : підручник / за ред. В. І. Грушка, Ю. І. Скулиш. 4-те вид., допов. і перероб. Київ, 2019. 512 с.
12. Піщуліна О., Коваль О., Бурлай Т. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. Світовий досвід та українські реалії / Центр Разумкова. Київ : Заповіт». 2017. 456 с. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/article/2017-PENSII.pdf>
13. Havryliuk V., Rudyk V., Melnyk L. et al. Optimization Model of Structural Allocation of Financial Resources in the Pension System of Ukraine. *Review of Economics and Finance*. 2022. Vol. 20. Iss. 1. P. 216–228. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.26>

REFERENCES

- “Convention on the organization for economic cooperation and development, Paris 14th December 1960”. <https://www.oecd.org/about/document/oecd-convention.htm>
- Derzhavna sluzhba statystryky Ukrainy. <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/>
- Havryliuk, V. et al. “Optimization Model of Structural Allocation of Financial Resources in the Pension System of Ukraine”. *Review of Economics and Finance*, vol. 20, no. 1 (2022): 216-228. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.26>
- [Legal Act of Ukraine] (1952). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011#Text
- [Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
- “Osnovni pytannia reformuvannia pensiinoi systemy v Ukraini. Proekt USAID «Transformatsiia finansovoho sektoru» [The Main Issues of Reforming the Pension System in Ukraine. USAID Project "Transformation of the Financial Sector"]. Kyiv, August 2018. http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/02/KeyIssues-in-Pension-System-Reform-in-Ukraine_Aug2018_UA.pdf
- Pensiina reforma v Ukraini: napriamy realizatsii* [Pension Reform in Ukraine: Directions of Implementation]. Kyiv: Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2010.
- Pensiina sistema: textbook* [Pension System]. Kyiv, 2019.
- Pensiinyi fond Ukrainy*. <https://www.pfu.gov.ua/>
- Pishchulina, O., Koval, O., and Burlai, T. “Finansovi, sotsialni ta pravovi aspekty pensiinoi reformy v Ukraini. Svitovyi dosvid ta ukrainski realii” [Financial, Social and Legal Aspects of Pension Reform in Ukraine. World Experience and Ukrainian Realities]. *Tsentra Razumkova*. Kyiv : Zapovit, 2017. <https://razumkov.org.ua/uploads/article/2017-PENSII.pdf>
- “Zvit pro robotu ta vykonannia biudzhetu Pensiinoho fondu Ukrainy u 2022 rotsi” [Report on the Work and Implementation of the Budget of the Pension Fund of Ukraine in 2022]. <https://www.pfu.gov.ua/2157200-zvit-pro-robotu-organiv-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-2022-rik/>